

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού συμμετέχει για τέταρτη συνεχή χρονιά στην επικοινωνιακή δράση πανελλαδικής εμβέλειας του ΥΠ.ΠΟ.Τ. με τίτλο «**Περιβάλλον και Πολιτισμός**». Σκοπός της δράσης αυτής είναι να αναδειχθούν οι δεσμοί ανάμεσα στον φυσικό και στον πολιτιστικό πλούτο της χώρας. Για τη διετία 2010-11 το θέμα της εκστρατείας είναι «**Φωνές νερού μυριάδες**», με στόχο να τονιστεί η σημασία του νερού και οι ποικίλες διαστάσεις της αξίας του στη ζωή των ανθρώπων από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Το φύλλο που κρατάτε στα χέρια σας παρουσιάζει τέσσερα αντικείμενα που σχετίζονται με το νερό, τα οποία επέλεξε το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού συμμετέχοντας στην παραπάνω δράση. Η ειδική σήμανση θα σας βοηθήσει να τα εντοπίσετε μέσα στις αίθουσες.

Σε περίπτωση που συνοδεύετε παιδιά, αναζητήστε μαζί τους το κάθε αντικείμενο και παρατηρήστε το.

Αίθουσα 2: «Παλαιοχριστιανική πόλη και κατοικία»

Βρείτε το μαρμάρινο επίθημα κιονοκράνου, που στη συνέχεια μετατράπηκε σε στόμιο πηγαδιού, μπροστά στην είσοδο της αίθουσας.

Μαρμάρινο επίθημα κιονοκράνου (τα *επιθήματα* βρίσκονταν πάνω από τα κιονόκρανα για την καλύτερη σταθερότητα του κτιρίου. Ήταν τοποθετημένα με τη μεγαλύτερη επιφάνειά τους προς τα πάνω και τη μικρότερη προς τα κάτω). Όλες οι πλευρές του καλύπτονται με φυτική διακόσμηση. Προέρχεται από ναό της Θεσσαλονίκης και χρονολογείται στον 6^ο αι. μ.Χ..

Σε μεταγενέστερη εποχή, μάλλον κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας (15^{ος}-19^{ος} αι), η χρήση του αντικειμένου άλλαξε, καθώς μετατράπηκε σε στόμιο πηγαδιού. Ολόκληρο το εσωτερικό του αφαιρέθηκε και το επίθημα τοποθετήθηκε στην επιφάνεια του εδάφους. Το νερό το αντλούσαν με τη βοήθεια κάποιου σκεύους – συνήθως στάμνας – δεμένου σε σχοινί, όπως μαρτυρούν οι βαθιές αυλακώσεις από την τριβή του σχοινού στα τοιχώματα. Οι τρύπες στο χείλος του στομίου δείχνουν ότι έκλεινε με μονόφυλλο σκέπαστρο, ξύλινο ή μεταλλικό.

Ο τούρκος περιηγητής *Εβλιά Τσελεμπί*, που επισκέφτηκε τη Θεσσαλονίκη στα 1667-8, αναφέρει πως η πόλη είχε 3060 πηγάδια. Σε ένα από αυτά θα πρέπει να φανταστούμε και το επίθημα ως στόμιο πηγαδιού.

Μπαίνοντας δεξιά, δίπλα στο κεντρικό ψηφιδωτό δάπεδο, βρείτε τους αμφορείς. Παρατηρήστε τον αμφορέα που έχει κοχύλια κολλημένα επάνω του.

Η λέξη «αμφορέας» είναι σύνθετη από το *αμφί-* (= και από τα δυο μέρη) και *φέρω*, δηλαδή αγγείο που μεταφέρεται με τη βοήθεια δυο λαβών, μιας από κάθε πλευρά.

Τα κοχύλια πάνω στο σώμα του αμφορέα μαρτυρούν την παραμονή του για πολλά χρόνια στον βυθό της θάλασσας, πιθανότατα σε κάποιο ναυάγιο εμπορικού πλοίου της παλαιοχριστιανικής εποχής. Οι αμφορείς χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα στο θαλάσσιο

εμπόριο τόσο κατά την αρχαιότητα όσο και κατά τη βυζαντινή περίοδο. Στους αμφορείς μετέφεραν κυρίως λάδι και κρασί αλλά και στερεά (δημητριακά, ελιές, σύκα, ξηρούς καρπούς), ανάλογα με το άνοιγμα του στομίου. Το σχήμα τους είναι κατάλληλο για τη μεταφορά και τη φόρτωσή τους στα πλοία. Τοποθετούνταν όρθιοι σε επάλληλες σειρές μέσα στο αμπάρι, έτσι ώστε η βάση των αμφορέων της πάνω σειράς να στερεώνεται στους ώμους των αμφορέων που βρίσκονταν ακριβώς από κάτω.

Δίπλα στην είσοδο βρείτε το τμήμα αγωγού που έχει κατασκευαστεί από αμφορείς.

Στην περίπτωση αυτή οι αμφορείς έπαψαν να χρησιμοποιούνται ως αγγεία αποθήκευσης και μεταφοράς και αξιοποιήθηκαν εκ των υστέρων με διαφορετικό τρόπο, καθώς αποτέλεσαν το υλικό κατασκευής ενός αγωγού ύδρευσης της πόλης του 4^{ου}-5^{ου} αι.. Ο συγκεκριμένος τύπος αμφορέα ονομάζεται «σπαθίον» (σπαθί) λόγω του μακρόστενου σχήματός του. Οι κατασκευαστές του αγωγού έκοψαν τη βάση του κάθε αγγείου με μεγάλη προσοχή και προσάρμοσαν σ' αυτήν το στόμιο του προηγούμενου αγγείου. Οι αγωγοί διοχέτευαν το νερό από τις δεξαμενές στις κρήνες, στα δημόσια λουτρά, στα ανάκτορα, στους ναούς και στα πλούσια σπίτια.

Παρατηρήστε τη φωτογραφία του αγωγού, όπως βρέθηκε στην ανασκαφή.

Αίθουσα 6 «Το βυζαντινό κάστρο»

Παρατηρήστε το πήλινο λαγήνι στο κέντρο της αίθουσας.

Χρονολογείται στον 11^ο-12^ο αι. και έχει στο πάνω μέρος του πλούσια διακόσμηση καμωμένη με χτένι πάνω στον μαλακό πηλό.

Τα λαγήνια χρησιμοποιούνταν στο εμπόριο για τη μεταφορά κρασιού και λαδιού αλλά και ως οικιακά σκεύη για τη μεταφορά του νερού, λ.χ. από τη βρύση ή το πηγάδι στο σπίτι, αλλά και για τη μεταφορά ζεστού νερού.

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων πραγματοποιείται στην αίθουσα υποδοχής του Μουσείου έκθεση-προβολή παλιών ταχυδρομικών δελταρίων (cartes-postales) της Θεσσαλονίκης (τέλη 19^{ου}- αρχές 20^{ου} αιώνα με θέμα την ύδρευση στην πόλη. Τα ταχυδρομικά δελτάρια που επιλέχθηκαν προέρχονται από τα αρχεία Grelois, Παπαϊωάννου και Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης, τα οποία έχουν παραχωρηθεί σε ψηφιακή μορφή στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού.

Κείμενα-Επιμέλεια: Ι. Γαβριηλίδου, αρχαιολόγος-μουσειολόγος

Επιστημονικοί συνεργάτες: Π. Καμπάνης, Ν. Μπονόβας, Μ. Πολυχρονάκη, Α. Τζιτζιμπάση, αρχαιολόγοι